

avaluació educació primària

CURS 2016-2017

ENGANXEU
L'ETIQUETA IDENTIFICATIVA
EN AQUEST ESPAI

competència lingüística:

aranès

instruccions

- Entà hèr era pròva as de besonh un boligraf.

- Aquesta pròva a tres parts:

Ena prumèra part, as d'escotar ua dictada e as de completar es espacis en blanc.

Ena dusau part, as de liéger atentament dus tèxtes e respóner a ues qüestions sus aquerò qu'as liejut.

As de respóner a totes es qüestions marcant damb ua X era caseta corresponenta ena huelha de responses.

I a sonque ua resposta corrècta entà cada qüestion. Se t'enganches, as d'aumplir tot eth carrat e marcar de nau damb ua X era resposta corrècta. Entà tornar a marcar coma corrècta ua resposta que ja auies raiat, l'as d'encerclar. Non hèsques a servir cap de corrector (liquid, cinta...).

Ena tresau part, as d'escriuer un tèxte sus eth tèma que se te demane.

- Quan acabes, non te descuedes de respóner ara qüestion que i a ena huelha de responses.

DICTADA

Ara escotaràs un tèxte tres viatges. Eth prumèr ei entà comprene-lo ben, eth dusau ei entà completar es espacis en blanc e eth tresau, ei entà repassar aquerò qu'as escrit.

DÈISHA ANAR ERA MOSCA

Carles e Marcèl èren rivaus.

Carles auie ua mosca ensenhada. La portaue _____ ath darrèr dera aurelha. De tant en tant la _____ anar, per exemple ath miei dera classa de matematicas, damb era evidentia irritacion dera professora, e damb eth _____ atac d'arrir de toti es companhs. Eth succès ère _____.

Marcèl auie ua cernalha, tanben ensenhada. Era sua especialitat ère crear eth caos ena classa.

Un maitin, Carles provoquèc a Marcèl: “ _____, era tua mascòta contra era mia. Me _____ cent euros que vos _____.”

Es cinc dera tarde. Carles e Marcèl entrèren quan eth gimnàs ère plen com un ueu. Totòm les demoraue. Un silenci tens. _____ miei dera pista de bàsquet, er un e er aute damb un punh _____, laguens, era mosca e era cernalha.

—Dèisha anar era cernalha —diguec Carles.

—Prumèr dèisha anar tu era mosca —cridèc Marcèl.

Es companhs aplaudien, _____, picauen damb es pès en tèrra.

—Ne parlar-ne —diguec Carles. E _____ miei torn entà anar-se'n.

Toti _____ que ja tornaue a portar era mosca darrèr dera aurelha.

Flàvia Company, *No em ratllis* (tèxte adaptat ar aranés)

0-1

a

0-1

b

0-1

c

0-1

d

0-1

e

0-1

f

0-1

g

0-1

h

0-1

i

0-1

j

0-1

k

0-1

l

TÈXTE 1

Lieg aquest tèxte damb atencion e triga era responsa corrècta.

NEUS VA ARA SUA

Aguest meddia eth cartèr a deishat ena bóstia eth darrèr numèro deth *Cavall Fort*. Neus a estat era prumèra de remassar-lo e, de moment, passe de long es espacis damb massa letres e s'esclacasse d'arrir damb es istorietes d'uns pirates pòc seriosi, un bruishòt que non hè pòur, er inventor mauadret que trinque tot aquerò que tòque e, quan arribe en concors, qu'aué semble mès facil que de costum, se concentre entà localizar es quinze paraules que comencen damb era letra ge.

Sa pair ges dera codina e li rebrembe:

—T'è premanit eth vrespalh: non te lo descuedes!

Eth frair gran de Neus hè un parelh de dies qu'a estreat un d'aqueri ordenadors superespeciaus que vederen amassa ena Hèira dera Informatica.

Bèth dia Neus tanben aurà dret a servir-se'n entà hèr-i es déuers, mès ara sonque lo pòt tocar quan eth frair la dèishe intervier en un partit de fotbòl o de marcianets, qu'ei çò que hèn ara toti dus, damb es cinc sentits metudi ena jogada.

Sa mair, que non se da compde que son tan distrèti, non se pòt estar de dider-les:

—Ei, ja auetz eth morralet prèst?

En auer dinat, mentre que sa pair e sa mair lauen era vaishèra, Neus non se pèrd ne un detalh dera pellicula que hèn ena television, com se non sabesse que non poderà veir com acabe perque ath cap d'un moment se n'aurà d'anar tà estudi.

Sa mair cride des dera codina:

—Neus, pensa en préner un paquet de mocadors!

Maugrat es sues protèstes, Neus non pòt evitar qu'es sòns pairs amòrten er aparelh de television. E camin deth lavabo, a on li an manat que vage a lauar-se es dents, s'arture perque en balcon deth pis deth vesin qu'a viatges la escarnís pera hièstra, ve un pilèr de coloms que se pelegen. E quan comence a barrinar com poderie espantar es audèths, sa papa li tòque era esquia e li rebrembe:

—Pren-te es claus, que ta mair e jo tornaram tard, aué.

S'a hèt era ora d'anar tà estudi un aute viatge. Neus pense qu'eth temps passe tan de prèssa com er avion qu'ara marque eth sòn camin en tròç de cèu blu que ve des dera hièstra. E non li còste bric meter-se ena pèth d'aqueth pilòt qu'a era sòrt de hèr eth torn ath mon en molt mens des ueitanta dies d'aqueth libre que li agradèc tant, e que...

TÈXTE 1

Eth sòn frair la hè a tocar de pès en tèrra: se non se'n va de seguida, harà tard.

Non hège ne dues minutes que Neus ère dehòra, que ja trucaue peth portèr automatic, tot sautant ara damb ua cama ara damb era auta. Sa mair la dauric e quan li demane com ei que non a es claus, era mainada ja entre com ua flècha en lavabo cridant qu'a ganes de hèr pipí. Quan ges, reclame un mocador perque li baishe eth nas e quauqu'un li a hèt a desaparéisher eth que portaue ena pòcha, e enfonhe eth vrespalh de quinsevolh manèra laguens dera cartèra a on acabe de hicar-i dus quadèrns qu'aquera tarde a de besonh e non pòt descuedar-se.

En acabar, baishe es escales repotegant:

—Non te'n pòs fiar ne dera família! Se tu madeisha non penses en tot, arrés te hè a pensar enes causes qu'as de besonh!

Joaquim Carbó, *Nens del meu carrer* (tèxte adaptat e tradusit)

1. *Cavall Fort* ei...

- a. ua revista.
- b. ua carta.
- c. un diari.
- d. un libre.

2. Qué ei aquerò que Neus non a talents de liéger?

- a. Es istòries de pirates.
- b. Es istòries de bruishòts.
- c. Es invents d'un mauadret.
- d. Es articles damb molta letra.

3. Eth concors de *Cavall Fort* consistís en...

- a. trobar paraules.
- b. hèr mots crotzats.
- c. cercar diferéncies.
- d. resòlver endonvietes.

TÈXTE 1**4. Qui a premanit eth vrespalh tà Neus?**

- a. Sa mair.
- b. Sa pair.
- c. Eth frair.
- d. Sa mairia.

5. Neus e eth sòn frair jòguen “damb es cinc sentits”. Açò signifie que...

- a. an de hèr cinc causes ath viatge.
- b. non entenen a sa mair.
- c. son ben concentradi.
- d. vòlen divertir-se.

6. Quan garde era television, Neus?

- a. Abans de dinar.
- b. Despús de dinar.
- c. Quan torne d'estudi.
- d. Quan acabe es déuers.

7. Quan va a lauar-se es dents, Neus se distrè perque...

- a. va guardant era tele.
- b. un vesin la salude pera hièstra.
- c. sa mair les cride des dera codina.
- d. ve uns audèths en balcon deth deuant.

8. Qué signifie ‘escarnís’ (soslinhat en tèxte)?

- a. Campe se que hèn es vesins.
- b. Trè era lengua deuant de bèth un entà saludar-lo.
- c. Trè era lengua deuant de bèth un entà burlar-se'n.
- d. Codine uns pastissets de carn.

TÈXTE 1

9. Qué signifie 'barrinar' (soslinhat en tèxte)?

- a. Soniar.
- b. Pensar.
- c. Espantar.
- d. Mastegar.

10. Qui i aurà en casa quan Neus torne dera escòla?

- a. Arrés.
- b. Sa pair.
- c. Sa mair.
- d. Sa pair e sa mair.

11. Qué hè Neus quan ve er avion des dera hièstra?

- a. Se met a liéger "Eth torn ath mon en ueitanta dies".
- b. S' imagine qu'ei un pilòt que hè eth torn ath mon.
- c. Pense que harà tard entà estudi.
- d. Pren es claus de casa.

12. Quina des proposicions següentes ei ben puntuada?

- a. Pòc despús de gésser Neus, auec de tornar tà casa, a cercar es quadèrns, eth vrespalh e es mocadors.
- b. Pòc despús de gésser Neus auec de tornar tà casa a cercar es quadèrns, eth vrespalh e es mocadors.
- c. Pòc despús de gésser, Neus, auec de tornar tà casa a cercar es quadèrns, eth vrespalh, e es mocadors.
- d. Pòc despús de gésser, Neus auec de tornar tà casa a cercar es quadèrns, eth vrespalh e es mocadors.

TÈXTE 1

- 13.** Triga era paraula corrècta entà completar era proposicion.
(Non cau que la escriues en espaci en blanc.)

Sa mama li dauric era pòrta e li demanèc:
—Perqué non _____ es claus?

- a. auies
  - b. auie
  - c. as
  - d. a
- 14.** Neus va hènt sautets quan demore que li daurisquen era pòrta perque...
- a. li baishe eth nas.
  - b. ei contenta.
  - c. vò aurinar.
  - d. a hered.
- 15.** Com ei Neus?
- a. Guita.
  - b. Distrèta.
  - c. Descarada.
  - d. Desobedienta.

Lieg aquest tèxte damb atencion e triga era resposta corrècta.

ES OSSI EN PIRENÈU. PYROS E ERA RECUPERACION DER OS RÒI

Era desaparicion d'ua espècia animau pòt èster deguda a catastròfes naturaus, com per exemple un incendi, a causa des malauties o perque sonque entre eth 20 e eth 40% dera poblacion se reproduís. Era extincion signifie que era pèrta d'ua pèça basica en ecosistèma.

A mitat des ans 90, er os ròi (*Ursus arctos*) siguec a punt d'extingir-se enes Pirenèus.

Entà evitar era extincion der os ròi, er an 1996 eth govèrn francés liberèc dues femelhes prenhades en Pirenèu, e sonque un an despús deishèc anar un os reproductor, Pyros, procedent d'Eslovènia. Toti tres exemplars, com es cinc cries neishudes en estat sauvatge, an passat longues temporades ena Val d'Aran, en Palhars e ena Nauta Ribagòrça.

Ara madeish, segontes informe era Generalitat, en tot eth Pirenèu i pòden convíuer ath torn de trenta cinc exemplars. Lèu toti son hilhs, arrèrhilhs, o arrèr-arrèrhilhs de Pyros.

Eth 6 de junh de 2016 se liberèc un nau os ena val de Bonabé, en Palhars Sobirà. Se ditz Goiat, neishec en Eslovènia, coma Pyros; a uns 10 ans e pese 205 quilos. Eth nòm Goiat, ena parla palharsa, signifie gojat. Goiat a era mission de remplaçar a Pyros, que des des darrèri 18 ans a estat practicament eth solet mascle dera espècia que s'a reproduit laguens deth sòn domeni de mès de 5.000 quilomètres carrats de montanhes des Pirenèus.

A Goiat se li an installat emissors enes aures, a mès d'un colhar emissor GPS que permeterà ubicar-lo en tot moment e obtier fòrça informacion sus es sòns desplaçaments, abituds e comportament. Igualment, li an prenut mòstres de sang e de peu que s'analizaràn geneticament. Tanben li contròlen era salut.

Eth Pirenèu: un ecosistèma apropiat entar os

As ossi les agrade víuer enes bòsqui d'auets e casses, pinarres e hajotars, alternant damb prats e matarrassi aupins e subaupins. Era altitud pera quau sòlen desplaçar-se va des 1.400 as 1.800 mètres.

Durant es iuernacions, es ossi s'amaguen en lòcs de dificil accès. Quan es femelhes son prenhades, parissen en plen iuern. Es ossardets son damb era mair un an e miei.

Es ossi son bèsties omnivòres e se neurissen d'èrbes, fruts, hormigues e proteïnes animaues (principalement, carronha). En ocasions, totun, pòden atacar oelhes e crabes. A mès, se tornen especiaument goluts quan tròben mèu.

Soent, es ossi deth Pirenèu an atacat ramats e an des-hèt brinhons d'apicultors ena montanha. Entà redusir aguesti maus, s'an proporcionat as ramaders locaux uns cans

TÈXTE 2

de raça especialment ensinhat entara susvelhança, atau coma barralhes electricas entà protegir eth bestiar.

Maugrat era massiva pression toristica enes zònes de montanha, tant en iuèrn com en estiu, es ossi son es prumèrs en evitar problèms e en non deishar-se veir. Ei per aquerò qu'era sua preséncia non supòse cap de perilh entar òme. Se'n compdes d'auer-i ua trentea d'ossi n'i agesse un centeat e miei, era situacion serie tanben era madeisha... En realitat, es sangliers, es cèrvis o es cabiròs resulten fòrça mès conflictius qu'er os ròi.

Vist com auance era sua reintroduccion, lèu er os ròi deisharà d'èster retengut unicament en Pirenèu centrau e entrarà en zònes protegides deth Berguedà, eth Solsonès o eth Ripollès.

www.ca.globaltalentnews.com i www.vilaweb.cat
(tèxte adaptat e tradusit)

16. Ua espècia animau s'a extingit quan...

- a. ja i a pògui exemplars.
- b. sonque n'i a exemplars en Pirenèu.
- c. ei proïbit caçar aquestes bèsties.
- d. ja non i a cap d'exemplar d'aquera bèstia.

17. *Ursus arctos* ei...

- a. ua val deth Pirenèu.
- b. eth nòm scientific der os ròi.
- c. un representant deth govèrn francés.
- d. eth nòm deth prumèr os deth Pirenèu.

18. Quini sigueren es prumèri ossi ròis que se portèren tath Pirenèu?

- a. Pyros e Goiat.
- b. Goiat e cinc cries.
- c. Cinc cries d'os ròi.
- d. Dues osses prenhades.

19. Segontes eth tèxte, guairi ossi viuen actuaument en Pirenèu?

- a. 20
- b. 35
- c. 40
- d. 90

TÈXTE 2

20. Qué an en comun Pyros e Goiat?

- a. An cinc hilhs.
- b. An era madeisha edat.
- c. Neisheren en madeish país.
- d. Arribèren amassa en Catalonha.

21. Qué vò díder eth nòm Goiat?

- a. Persona joena.
- b. Os reproductor.
- c. Hilh de Pyros.
- d. Os joen.

22. Quina paraula vò díder era madeisha causa que 'mission' (soslinhada en tèxte)?

- a. Mistèri.
- b. Prètzhet.
- c. Aventura.
- d. Substitucion.

23. A Goiat li an installat un colhar damb GPS entà...

- a. facilitar-li era reproduccion.
- b. ajudar-lo a trobar es sues cries.
- c. controlar quan se desplace e tà on.
- d. evitar que gesque deth sòn territòri.

24. Quan parissen es osses?

- a. Abans de començar er iuèrn.
- b. Ath començament der iuèrn.
- c. En plen iuèrn.
- d. Quan s'acabe er iuèrn.

25. En tèxte '(principalement, carronha)' ei escrit entre parentèsi perque ei...

- a. un aclariment.
- b. part d'un dialòg.
- c. un error der autor.
- d. ua informacion obligatòria.

TÈXTE 2**26. Qué signifie 'golut' (soslinhat en tèxte)?**

- a. Vò escapar-se ath córrer.
- b. Minge exageradament.
- c. S'enfade facilament.
- d. Ei força delicat.

27. Quauqui terrens deth Pirenèu an barralhes electricques entà...

- a. evitar qu'entren es toristes.
- b. caçar sanglièrs e cèvis facilament.
- c. protegir es ramats des atacs des ossi.
- d. delimitar eth terren qu'es cans an de susvelhar.

28. En Pirenèu, es ossi non supòsen cap de perilh entar òme perque...

- a. n'i a ben pògui exemplars en tot eth Pirenèu.
- b. son bèsties que s'amaguen des persones.
- c. tostemp iuèrnen ena còva.
- d. an estat ensenhadi.

**29. Triga era opcion corrècta entà completar era proposicion.
(Non cau que la escriues en espaci en blanc.)**

Er os ròi lèu abitarà eth Berguedà, eth Solsonés e eth Ripollés
_____ se reproduís a bon ritme.

- a. perque
- b. per aquerò
- c. ath contrari
- d. maugrat que

30. Eth tèxte qu'as liejut ei...

- a. un discors.
- b. ua narracion.
- c. ua guida toristica.
- d. un article periodistic.

REDACCION

Pòs demanar ua huelha entà hèr un brolhon o un esquèma dera tua redaccion. Quan l'ages acabada, lieg-la e corregís aquerò que calgue. Ara fin as agut d'escriuer 100 paraules coma minim. Se n'escriues mens, se veirà afectada era tua puntuacion.

Segur que bèth cop t'as despistat, non as metut atencion, e per aquerò t'a passat quauquarren que non demoraues. Explica a on e damb qui ères, qué passèc, com te senteres, etc.

Escriu un títol entara redaccion.

Anòta ara fin eth nombre de paraules escrites.

0-1-2

AC

0-1-2

L

0-1-2

FO O

0-1-2

M

0-1-2

P

Nombre de paraules escrites

As de compdar tanben es paraules deth títol, es apostrofades e es separades per junhent.

